

İLKÖĞRETİM BİRİNCİ VE İKİNCİ KADEME ÖĞRETMEN ADAYLARININ KAYNAŞTIRMAYA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Nilay Kayhan
Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
nilaykayhan@gmail.com

Asiye Şengül
Rize Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
asisengul@gmail.com

Pelin Piştav Akmeşe
Celal Bayar Üniversitesi
Salihli Meslek Yüksek Okulu
pelinpistav@yahoo.com

Özet

Gelişim özellikleri benzer olan çocuklar, aynı eğitim ortamlarına devam ederken akranlarından farklı gelişim özelliklerine sahip bireylerin eğitim gereksinimleri de farklılaşmaktadır. Özel gereksinimi olan öğrencilerin akranlarıyla birlikte, destek özel eğitim hizmetleri sağlanarak eğitim almaları "kaynaştırma" olarak tanımlanmakta; ancak kaynaştırma uygulamasının başarılı olmasını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Öğretmen tutumları kaynaştırmayı etkileyen faktörlerden biri olduğundan, eşitlik ilkesine göre bireyin eğitim kurumlarına devam etmesi ve başarılı bir kaynaştırma için 8 yıllık zorunlu eğitimin I. ve II. kademesinde görev yapacak öğretmenlerin tutumlarının bilinmesi önemlidir. Bu çalışmada ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin mezun olunan lise türü, aile ve/veya çevresinde engelli birey olup olmama değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. İlişkisel tarama niteliğindeki çalışmada veriler "Kişisel Bilgi Formu" ve Kırcaali-İftar (1998) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan "Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği" ile elde edilmiştir. Bulgularda mezun olunan lise türü ve aile ve çevresinde engelli birey olup olmama değişkenlerine göre öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim, kaynaştırma, aday öğretmen.

FIRST AND SECOND STAGE OF PRIMARY TEACHERS CANDIDATES INVESTIGATION ON THE OPINIONS OF MAINSTREAMING

Abstract

Development of children with similar characteristics, the same educational characteristics of individuals with different development environments while their peers who have different training requirements. With special needs students with their peers, get an education by providing support for special education services are defined as "mainstreaming". Mainstreaming is one of the factors affecting the attitudes of teachers, the 8-year compulsory education for a successful fusion I. and II. level is important to know the attitudes of teachers will serve. This study of primary and middle school teachers' views of gender mainstreaming in education, graduated high school type, individuals with disabilities are not being around family and friends variables whom it may concern according to investigate. Translated into Turkish and studied its psychometric properties by Kırcaali-İftar (1998) be used collect the data. Personal Information Form will be used also prepared by the researcher. The results of the study indicated that there was no significant difference in terms of graduated high school type, individuals with disabilities are not being around family and friends variables.

Key Words: Primary education, mainstreaming, teacher candidates.

GİRİŞ

Öğrenme bireyin varlığı ile eş bir gereksinimdir. Aile ortamında başlayarak, akranlarla aynı ortamlarda karşılanan öğrenme gereksinimleri; bireye sunulan eğitimin niteliği ile açıklanabilir (European Commission, 2011). Uygulamaların başarısı program, öğrenme çevresi ve görev yapan personel özelliklerinin yanı sıra öğrenenlerin özelliklerinden de etkilenir. Farklı özelliklere sahip bireylerin bağımsız ve üretken olarak toplumsal yaşama katılmaları, gereksinimlerine yönelik eğitim düzenlemeleri ile gerçekleştiğinden; bireylerin başarılı oldukları ve ilgi duydukları alanlarda yetenek ve yeterlilikleri bilinmelidir (Cavkaytar, 2000; Kırcaali-İftar, 1998).

Gelişim özellikleri benzer olan çocuklar için düzenlemeler, aynı eğitim ortamında bulunmalarına yöneliktir. Ancak akranlarından farklı gelişim özelliklerine sahip bireylerin eğitim gereksinimleri de farklılaşmaktadır. Bu gereksinimleri karşılayacak eğitim düzenlemelerine ihtiyaç vardır. Özel gereksinimleri olan öğrencilerin akranları ile aynı okullarda ve aynı sınıf ortamında eğitimlerini sürdürmesi olarak tanımlanan kaynaştırma, sınıf öğretmeni ve/veya özel gereksinimi olan öğrenciye destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması koşulu ile yürütülmektedir (Kargın, 2006; Kırcaali, İftar; 1992).

Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki ulusal eğitim programlarının hazırlanmasında, hiçbir öğrencinin eğitim ortamlarından yoksun bırakılmaması ilkesi temel alınmalıdır. Yasal hakları temel alan programlarda, bireysel özelliklere dayalı düzenleme yapılarak, öğrenciler için sınıf içi değişiklikler ve uyarlamalar yapılmalıdır (Scoot, Mc Guire ve Shaw, 2003). Öğrencilerin eğitim ortamlarında bireysel özellikleri ve gereksinimlerine yönelik eğitim almasını fiziksel çevre, eğitim materyalleri, zaman, kaynaklar vb. dışında en etkileyici öge, öğretmenlerin kaynaştırma için hazırlık sürecidir (Harvey, Yssel, Bauserman ve Merbler, 2010).

Özel gereksinimli öğrencilerin devam ettiği genel eğitim sınıfları, öğrenci özellikleri açısından oldukça heterojen bir yapıya sahip iken, bu sınıflarda görev yapan öğretmenlerin öğrenci gereksinimlerine karşı duyarlı davranmaları etkili öğretim ve sınıf yönetimi becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Dolayısıyla kaynaştırma, sadece özel gereksinimi olan öğrencinin akranları ile aynı ortamına yerleştirilmesi anlamına gelmemektedir. Başarılı bir kaynaştırma için okul genelinde bir kaynaştırma politikası oluşturulması; okul personelinin özel gereksinimi olan öğrencilere karşı kabul edici ve destekleyici bir tutum sergilemesi, genel eğitim sınıflarının her öğrencinin gereksinimlerini karşılayacak şekilde öğrenmelerini kolaylaştırıcı biçimde düzenlenmesi, öğrencilerin birlikte öğrenme, oyun, eğitimsel ve sosyal etkinliklere katılma fırsatlarına sahip olmalarının, kaynaştırma sınıflarındaki öğrencilerin özel gereksinimi olan akranları hakkında bilgilendirilmesi ve velilerin tümü ile işbirliği sağlanması gerekmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Başarılı bir kaynaştırma bu ilkeler ile birlikte, sınıf öğretmeni ve/veya özel gereksinimi olan öğrenciye destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması koşulu ile yürütülmektedir (Kargın, 2006; Kırcaali, İftar; 1992; Rizzo ve Vispoel, 1992).

Kaynaştırma uygulamasının başarısında belirleyici bir etki yaratan öğretmen tutumları, bir sonraki uygulamalar hakkında fikir verebilmektedir (Block ve Obrusnikova, 2007). Yasal düzenlemeler kaynaştırma eğitiminin her ne kadar 8 yıllık zorunlu eğitim süresince kesintiye uğramadan devam edilmesini gerektirse de; bu düzenlemelerin daha sık okul öncesi dönem ile birinci ve beşinci sınıf düzeyine yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kaynaştırmanın başarısı, eğitimin her kademesinde görev yapan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi sahibi olması ve tutumlarından etkilenmektedir. Kaynaştırma eğitiminde aile, okul idaresi ve öğretmenlerin işbirliği içinde olmasının başarıyı getirdiği düşünüldüğünde, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen ve branş öğretmenlerinin, kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının benzer ve olumlu düzeyde olması gerekmektedir. Yapılan bu çalışmada eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği bölümlerinde eğitime devam eden öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime ilişkin tutumlarının mezun oldukları lise türü, okudukları bölüm, aile ve/veya çevrelerinde engelli birey olup olmama değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma probleminde uygun olarak seçilen araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma Karasar (2009)'a göre var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan tarama modelinde bir araştırmadır. Araştırmada bağımlı değişkeni "Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği"nden alınan tutum puanları, bağımsız değişkenleri ise mezun olunan lise türü, devam edilen bölüm, aile ve/veya çevresinde engelli birey olup olmama durumu'dur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2011-2012 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Marmara Üniversitesi ve Rize Üniversitesi Eğitim Fakültelerindeki dördüncü sınıfa devam eden öğretmen adayı öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada Marmara Üniversitesi'nde ve Rize Üniversitesi'nde Sınıf öğretmenliği bölümünde eğitim gören 127; İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde eğitim gören 74 öğrenci olmak üzere toplam 201 öğretmen adayının görüşü alınmıştır. Tablo-1'de öğretmen adaylarının mezun olunan lise türü, devam edilen bölüm, aile ve/veya yakın çevresinde engelli birey olup olmama durumu değişkenlerine göre dağılımları verilmiştir.

Tablo1: Öğretmen Adaylarının Cinsiyet, Mezun Olunan Lise Türü, Devam Edilen Bölüm, Aile ve/veya Çevrelerinde Engelli Birey Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımları

DEĞİŞKENLER	N	%
Cinsiyet		
<i>Kız</i>	110	%55
<i>Erkek</i>	91	%45
Mezun Olunan Lise Türü		
<i>Genel Lise</i>	56	%28
<i>Anadolu Lisesi</i>	54	%27
<i>Anadolu Öğretmen Lisesi</i>	91	%45
Öğrenime Devam Edilen Bölüm		
<i>Sınıf Öğretmenliği</i>	127	%63
<i>İlköğretim Matematik Öğretmenliği</i>	74	%37
Aile ve/veya Çevresine Engelli Birey Olup-Olmama Durumu		
<i>Var</i>	44	%22
<i>Yok</i>	157	%78
TOPLAM	201	%100

Tablo 1'de görüldüğü gibi araştırmaya Marmara ve Rize Üniversitelerinde okuyan toplam 201 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 110'u (%55'i) kız, 91'i ise (% 45) erkektir. Mezun oldukları lise türüne göre 56'sı(%28), Genel Lise mezunu, 54'ü(%27) Anadolu Öğretmen Lisesi mezunu ve 91'i (%45) Anadolu Öğretmen Lisesi mezunuydu. Araştırmaya katılan öğrencilerden 127'si (% 63'ü) Sınıf Öğretmenliği bölümüne, 74'si(%37) İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümüne devam etmektedir. Öğrencilerden 44'ünün (%22'i) aile ve/veya çevresinde engelli birey vardır.

Veri Toplama Araçları

Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ve "Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği" ile elde edilmiştir. "Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği" Antonak ve Larivee (1995) tarafından, özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında öğrenim görmelerine yönelik öğretmen tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiş, ölçeğin Türkçeye uyarlanma çalışması Kırcaali-İftar (1998) tarafından yapılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu’nda öğretmen adaylarına, cinsiyet, mezun olunan lise türü, öğrenime devam edilen bölüm, aile ve/veya çevrelerinde engelli birey olup olmadığına ilişkin sorular yöneltilmiştir.

Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği

Türkçeye uyarlanma çalışması Kırcaali-İftar (1998) tarafından yapılan 5’li Likert tipinde olan ölçekte toplam 20 madde bulunmaktadır. Ölçekte yer alan 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 14, 18, 19. maddeler ters maddelerdir. Bu maddeler puanlanırken Kesinlikle katılmıyorum=1, Katılmıyorum=2, Kararsızım=3, Katılıyorum=4 ve Tümüyle Katılıyorum=5 şeklinde tersten puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100’dür. Yüksek puan olumsuz tutumu belirlemektedir. Ölçeğin güvenirlik çalışması cevapların derecelendirme ölçeğinde elde edildiği durumlarda sık kullanılan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ile hesaplanmıştır (Özdamar, 2004). Yapılan bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .61 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, iki farklı devlet üniversitesinin eğitim fakültelerinde dördüncü sınıf düzeyindeki öğrencilerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Uygulama sürecinde, ölçme aracı ve bilgi formu öğrencilere aynı anda dağıtılarak, yanıtlamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Uygulama süreci sonunda elde edilen verilerin analizinde, araştırma amaçları göz önüne bulundurularak her bir alt amaç için uygun istatistiksel teknikler kullanılmıştır. İstatistiksel işlemler SPSS 18.00 paket programı aracılığıyla, tüm analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilerek gerçekleştirilmiştir. Öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşler ölçeğinden aldıkları puanların mezun olunan lise türü, öğrenime devam edilen bölüm, aile ve/veya çevrelerinde engelli birey olup olmadığına göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi için Varyans Analizi (One-Way ANOVA ve Two Way ANOVA) ve t-testi (independent t test) teknikleri kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde belirlenen alt amaçlar doğrultusunda, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumları incelenmiştir.

Araştırma, Rize Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde Sınıf Öğretmenliği ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği’nde eğitim gören toplam 201 öğrenci ile yürütülmüştür.

Kullanılan bu ölçekten alınabilecek minimum puan 20, maksimum puan 100’dür. Bu çalışmada ölçekten alınan minimum puan 43, maksimum puan ise 94’dür. Aşağıda sırasıyla alt amaçlara yönelik bulgular verilmiştir.

1. Rize Üniversitesi ilköğretim matematik öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği bölümlerindeki öğrencilerin “kaynaştırmaya ilişkin görüşleri” anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

Tablo 2: Rize Üniversitesi İlköğretim Matematik ve Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Betimsel İstatistikler

Bölüm	N	Ortalama(X)	Ss
İlköğretim Matematik Öğr.	40	65,1	7,09
Sınıf Öğr.	67	63,51	7,32

Tablo 2 incelendiğinde ilköğretim matematik öğretmeni adaylarının (65.1 ± 7.09), sınıf öğretmeni adaylarından (63.51 ± 7.32) daha yüksek puan aldıkları, dolayısıyla kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin daha olumsuz olduğu görülmektedir. Ancak bu farkın anlamlılığı bağımsız örneklem için t testi ile belirlenmiştir.

Tablo 3: Rize Üniversitesi İlköğretim Matematik ve Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeğinden Aldıkları Puanlarına Yönelik t Testi Sonuçları

Bölüm	N	X	Ss	Sd	t	p
İlköğretim Matematik Öğr.	40	65,1	7,09	105	1.101	.27
Sınıf Öğr.	67	63,51	7,32			

Yapılan t testi sonuçlarına göre Rize Üniversitesi'nde eğitimlerine devam eden ilköğretim matematik öğretmenliği adayları ile sınıf öğretmenliği adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($t_{(105)}=1.101$, $p>.05$).

2. Marmara Üniversitesi ilköğretim matematik öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği bölümlerindeki öğrencilerin “kaynaştırmaya ilişkin görüşleri” anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Matematik ve Sınıf Öğretmenliğinde eğitim gören öğrencilerin “Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği”nden aldıkları puanlara ait betimsel istatistikler Tablo-4’de verilmiştir.

Tablo 4: Marmara Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği ve Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeğinden Aldıkları Puanlara Ait Betimsel İstatistikler

Bölüm	N	Ortalama(X)	SS
İlköğretim Matematik Öğr.	34	62.44	6.7
Sınıf Öğr.	60	61.43	7,38

Tablo 4 incelendiğinde Marmara Üniversitesi'nde eğitimlerine devam etmekte olan ilköğretim matematik öğretmeni adaylarının (62.44 ± 6.7), sınıf öğretmeni adaylarından (61.43 ± 7.38) daha yüksek puan aldıkları, dolayısıyla kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin daha olumsuz olduğu görülmektedir. Ancak bu farkın anlamlılığı bağımsız örneklem için t testi ile belirlenerek Tablo-5’de belirtilmiştir.

Tablo 5: Marmara Üniversitesi Matematik ve Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği Puanlarına Yönelik t Testi Sonuçları

Bölüm	N	X	Ss	Sd	t	p
İlköğretim Matematik Öğr.	34	62,44	6,7	92	0.648	.52
Sınıf Öğr.	60	61,43	7,38			

Yapılan t testi sonuçlarından Marmara Üniversitesi'nde eğitimlerine devam eden ilköğretim matematik öğretmenliği adayları ile sınıf öğretmenliği adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($t_{(92)}=0.64$, $p>.05$).

3. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni ve ilköğretim matematik öğretmeni adaylarının “kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin” mezun olunan lise türü ve aile veya çevresinde engelli birey olup olmamasına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı ise ilişkisiz ölçümler için iki faktörlü Anova ile test edilmiştir.

3-a. Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mezun Olunan Lise Türü’ne Göre Dağılımına Ait Betimsel İstatistikler Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mezun Olunan Lise Türü’ne Göre Dağılımı

Bölüm	Genel Lise	Anadolu Lisesi	Anadolu Öğretmen Lisesi
İlköğretim Matematik Öğr.	11	15	14
Sınıf Öğr.	34	31	2
Toplam	45	46	16

Tablo 6'da görüldüğü gibi grubun çoğunluğunu, genel lise (45) ve Anadolu Lisesi(46) mezunu öğretmen adayları oluşturmaktadır.

Tablo 7: Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mezun Olunan Lise Türü'ne Göre Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeğinden Aldıkları Puanlarına Yönelik İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Bölüm	,445	1	,445	,008	,927
Mezun Olunan Lise Türü	85,816	2	42,908	,808	,448
BxM	100,348	2	50,174	,945	,392
Hata	5360,285	101	53,072		
Toplam	445249,000	107			

İlişkisiz ölçümler için yapılan iki faktörlü varyans analizi sonuçlarına göre Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği bölümlerinde eğitime devam eden, bu programlara farklı lise türlerinden gelen öğrencilerin kaynaştırmaya ilişkin görüşleri anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

3-b. Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Aile ve/veya Çevresinde Engelli Birey Olup Olmaması Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Aile ve/veya Çevresinde Engelli Birey Olup Olmaması Değişkenine Göre Dağılımı

Bölüm	Var	Yok
İlköğretim Matematik Ö.	9	31
Sınıf Ö.	10	57
Toplam	19	88

Tablo-8'de görüldüğü gibi 19 öğrencinin aile ve çevresinde engelli yakını bulunmaktadır.

Tablo 9: Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Aile ve/veya Çevresinde Engelli Birey Olup Olmaması Değişkenine Göre Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği Puanlarına Yönelik İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Bölüm	10,954	1	10,954	,215	,644
Engelli Birey	31,869	1	31,869	,626	,431
BxE	212,309	1	212,309	4,172	,044
Hata	5241,307	103	50,886		
Toplam	445249,000	107			

İlişkisiz ölçümler için yapılan iki faktörlü varyans analizi sonuçlarına göre Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği bölümlerinde eğitime devam eden öğrencilerin aile ve/veya çevresinde engelli birey olup olmaması bölüm ve engelli birey olup olmama değişkenleri açısından tek başına bir farklılık oluşturmazken, bölüm ve aile ve çevresinde engelli birey olma durumunun ortak etkisi kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($p=0.44<.05$).

3- c. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mezun Olunan Lise Türü'ne Göre Dağılımına Ait Betimsel İstatistikler Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mezun Olunan Lise Türü'ne Göre Dağılımı

Bölüm	Genel Lise	Anadolu Lisesi	Anadolu Öğretmen Lisesi
İlköğretim Matematik Öğr.	1	2	31
Sınıf Öğr.	10	6	44
Toplam	11	8	75

Tablo 10'da görüldüğü gibi hem ilköğretim Matematik hem de Sınıf öğretmenliğinde okuyan öğrencilerin büyük çoğunluğu Anadolu Öğretmen Lisesi mezunu iken, ilköğretim Matematik Öğretmenliğinde okuyan genel lise mezunudur.

Tablo 11: Marmara Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Mezun Olunan Lise Türü'ne Göre Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeğinden Aldıkları Puanlarına Yönelik İki Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Bölüm	47,416	1	47,416	,888	,348
Mezun Olunan Lise Türü	6,589	2	3,294	,062	,940
BxM	43,413	2	21,706	,407	,667
Hata	4696,667	88	53,371		
Toplam	363831,000	94			

İlişkisiz ölçümler için yapılan iki faktörlü varyans analizi sonuçlarına göre Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği bölümlerinde eğitime devam eden, bu programlara farklı lise türlerinden gelen öğrencilerin kaynaştırmaya ilişkin görüşleri anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

3-d. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Aile ve/veya Çevresinde Engelli Birey Olup Olmaması Değişkenine Ait Betimsel İstatistikler Tablo-12'de verilmiştir.

Tablo12: Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Aile ve/veya Çevresinde Engelli Birey Olup Olmaması Değişkenine Göre Dağılımı

Bölüm	Var	Yok
İlköğretim Matematik Ö.	10	24
Sınıf Ö.	15	45
Toplam	25	69

Tablo 12'de görüldüğü gibi Marmara Üniversitesi eğitim fakültesinde öğrenim gören 25 öğrencinin aile ve/veya çevresinde engelli yakını bulunmaktadır.

Tablo 13: Marmara Üniversitesi'ndeki Öğrencilerin Aile ve/veya Çevresinde Engelli Birey Olup Olmaması Değişkenine Göre Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeğinden Aldıkları Puanlarına Yönelik Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Bölüm	10,235	1	10,235	,192	,662
Engelli Birey	21,904	1	21,904	,411	,523
BxE	6,990	1	6,990	,131	,718
Hata	4800,603	90	53,340		
Toplam	363831,000	94			

İlişkisiz ölçümler için yapılan iki faktörlü varyans analizi sonuçlarına göre Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği bölümlerinde eğitime devam eden öğrencilerin aile ve/veya çevresinde engelli birey olup olmaması kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini anlamlı olarak farklılaştırmamaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine karşı tutumları incelenmiştir. Çalışmaya katılan sınıf öğretmenliği ve ilköğretim matematik öğretmenliği öğretmen adayların kaynaştırmaya ilişkin tutumları mezun oldukları lise türü ve okudukları bölüm, aile ve/veya çevrelerinde engelli birey olup olmaması değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Araştırmaya katılan Rize ve Marmara Üniversitesinin her ikisinde de matematik öğretmenliğinde okuyan öğrencilerin tutum puanları sınıf öğretmenliğinde okuyanlara göre daha yüksektir. Bu durum kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin daha olumsuz olduğunu göstermektedir. Sınıf öğretmenliğinde kaynaştırma dersi sekizinci dönemde zorunlu olarak okutulmakta, ancak araştırmanın verileri 2011-2012 eğitim-öğretim dönemi güz yarıyılı sonunda toplandığından her iki bölümdeki öğrenciler de kaynaştırma dersini uygulama öncesinde almamışlardır. Rize Üniversitesinde sınıf öğretmenliğine devam eden öğrenciler yedinci dönemde “Sınıf Öğretiminde Özel Eğitim”, ilköğretim matematik öğretmenliğine devam edenler ise yedinci dönemde “Matematik Öğretiminde Özel Eğitim” dersini almışlardır. Marmara Üniversitesi sınıf öğretmenliği lisans programındaki öğrenciler yedinci dönemde “Özel Eğitim” dersi almışlardır. İlköğretimde Kaynaştırma dersi ise sekizinci yarıyıldan itibaren verilmektedir.

Eğitim-öğretim etkinliklerinde temel sorumluluğu bulunan öğretmenlerin bir sonraki davranışlarını tahmin etmede yol göstereceği düşünülerek, tutum belirleme araştırmalarına eğilim artmıştır. Özellikle tutum ve davranış arasındaki yakın ilişki olduğu varsayımları, eğitim araştırmacılarını öğrenme ortamlarında negatif tutumların incelenmesine yöneltmiştir. Özel gereksinimi olan öğrencilerin özellikleri ve eğitimleri hakkında bilgi eksikliği yaşayan öğretmenlerin (Block ve Obrusnikova, 2007), olumsuz tutuma sahip olmalarında bilgi eksikliğinin temel faktör olarak belirlenmesi (Diken ve Sucuoğlu, 1999) aday öğretmenlere kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirme programlarının önemini açıklamaktadır (Gözün ve Yıkılmış, 2004; Kayılı, Koçyiğit, Yıldırım Doğru ve Çiftçi, 2010; Orel, Töret ve Zerey, 2004).

Bu araştırmada okuduğu üniversite, mezun olunan lise türü ve aile ve/veya çevresinde engelli birey olup olmama konusunda karşılaştırma yapılırken; kaynaştırmaya yönelik tutumların belirlenmesi ile ilgili yapılan diğer araştırmalarda kaynaştırma konusunda ders alıp almama değişkeninin anlamlı farklılığa yol açtığı görülmektedir. Öğretmen adayları ile yapılan bu çalışmalarda, bilgilendirme programı uygulanan veya kaynaştırma dersini alan öğrencilerin kaynaştırmaya yönelik tutumları üzerinde olumlu anlamda bir farklılaşma görülmektedir (Gözün ve Yıkılmış, 2004; Orel, Töret ve Zerey, 2004).

İlköğretim birinci kademe ve okul öncesi dönemde özel gereksinimi olan bireylerin kaynaştırma eğitimine devam etmesi, ikinci kademe öğrenim hayatları açısından da önem taşımaktadır. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşmasında temel sorumluluğa sahip konumda görülmesi tutum çalışmalarının sınıf öğretmenleri ile yürütülmesine yöneltmiştir (Akçamete ve Kargın, 1994; Atay, 1995; Diken ve Sucuoğlu, 1999; Kayaoğlu, 1999).

Zihin engeli olan öğrencilerin devam ettiği kaynaştırma sınıflarında görevli sınıf öğretmenlerinin tutumlarının incelendiği araştırma sonucunda sınıfta zihin engelli çocuk bulunan ve bulunmayan öğretmenlerin zihin engelli çocukların kaynaştırma eğitimine devam etmesine yönelik toplam tutum puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı, çoğunlukla kız öğrencilerin kaynaştırma eğitimine alınmasına yönelik daha olumlu tutumda oldukları belirtilmiştir (Diken ve Sucuoğlu, 1999). Göreve başlamış öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik olumsuz tutumlarının altında yatan nedenlerin başında bilgi gereksinimleri ile kaynaştırma eğitimi konusunda hem teorik hem de uygulama açısından bilgi ve destek hizmet gereksinimleri olması (Yılmaz, 1995), adaylık sürelerindeki ders programları ve içeriklerine yönelik düzenlemeler açısından önem taşımaktadır.

Öğretmen adaylarının görev başladıktan sonraki tutumları üzerinde öğrenim sürelerince aldıkları dersler ve bilgilendirmeler etkili olabileceğinden, farklı öğretmenlik bölümlerinde okuyan aday öğretmenlere yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrenciler için Yükseköğretim Kanunu uyarınca dördüncü sınıf ikinci dönemde İlköğretimde Kaynaştırma dersi yer almakta ancak ilköğretim matematik öğretmenliği anabilim dalında öğrenim gören ve diğer branş alanlarına devam eden öğretmen adayları için

seçmeli olarak yer almaktadır. İki kredilik bu dersi alan adaylar, kaynaştırmanın tanımı ve temel ilkeleri; kaynaştırma öğrencilerinin özellikleri; kaynaştırma öğrencilerinin sınıftaki durumları, diğer öğrencilerle olan sosyal ilişkileri ve öğretim durumları; kaynaştırma uygulamalarında öğretim programları, programın amaçları ve uygulanması; kaynaştırma programının bireyselleştirilmiş eğitim programları ile desteklenmesi; kaynaştırma eğitimine ilişkin yöntem ve teknikler; yarı zamanlı ve tam zamanlı kaynaştırma uygulamaları ve değerlendirme konularını işlemektedir (Hacettepe Üniversitesi, 2012). Diğer yandan farklı devlet üniversitelerinde sınıf öğretmenliği lisans ders programında zorunlu olarak yer alan “İlköğretimde Kaynaştırma” dersi branş dersi öğretmeni yetiştiren bölümlerde seçmeli olarak okutulmaktadır. Örneğin Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği’nde, Okul Öncesi Öğretmenliğinde kaynaştırma dersi genel kültür seçmeli ve alan seçmeli dersi olarak okutulmaktadır (Ankara Üniversitesi, 2012).

Bu çalışma bulgularına göre ilköğretim matematik öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği öğrencilerinin tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Ancak yapılan diğer çalışma bulgularında, kaynaştırmaya yönelik tutumların kaynaştırma dersi alıp almama değişkenine göre farklılaştığı belirtilmektedir (Orel, Töret ve Zerey;2004). Kaynaştırma dersi alan sınıf öğretmen adayları, daha olumlu tutuma sahip olduklarından tutum çalışmaları farklı değişkenlere göre değişiklik göstermektedir. Bu durum öğretmen adaylarının lisans eğitimleri süresince kaynaştırma dersi almasının katkısını açıklamaktadır. Mezuniyet sonrası hizmet içi eğitim ve bilimsel etkinlikler ile öğretmen adayları bilgilendirilse de adaylık sürelerinde verilen eğitimin kaynaştırmaya yönelik tutumlarını etkilediği belirtilmektedir. Gözün ve Yıkılmış (2004) tarafından ikinci kademe öğretmen adaylarına kaynaştırma eğitimi verilerek ön test ve son test uygulaması ile kaynaştırmaya yönelik tutumları incelenmiştir. Matematik, Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarına kaynaştırmaya yönelik bilgilendirme programı uygulanmış tutum puanları karşılaştırılmıştır. Tüm branşlarda kaynaştırma eğitim programına katılan aday öğretmenlerin katılmayanlara göre tutum puanlarının olumlu yönde anlamlı bir farklılık belirlenmesi, ikinci kademe düzeyine mezun veren programlara da kaynaştırma dersinin okutulmasının önemi açıklamaktadır. 1’i Eğitim Bilimleri olmak üzere 65 devlet, 7 vakıf üniversitesinde eğitim fakültesi bulunduğu (Yükseköğretim Kurulu, 2012) düşünülürse özel eğitim dersinin zorunlu olmasının yanı sıra, kaynaştırma derslerinin de farklı anabilim dallarında okutulmasının yaygınlaştırılması konusunda düzenlemelere gereksinim olduğu anlaşılmaktadır.

Combs, Elliott ve Whipple, (2010) tarafından beden eğitimi dersinde özel gereksinimli öğrencilerin katılımları konusunda öğretmen tutumlarının incelendiği araştırmada, olumlu tutuma sahip öğretmenlerin lisans öğrenimlerinde uygulama yaptıkları ve farklılıklara dayalı öğrenci gruplarında deneyime sahip olduklarına dikkat çekmektedir. Negatif tutuma sahip öğretmenlerin ise lisans öğrenimleri sırasında herhangi bir şekilde bireysel farklılıklara dayalı eğitim almadıkları belirtilmektedir. Kaynaştırma konusunda olumsuz tutumdaki öğretmen görüşleri arasında, kaynaştırmanın yasalarda ifade edildiği gibi kolay bir uygulama imkânı olmadığı, lisans öğrenimi sırasında bilgi eksikliği olan öğretmenlerin mesleki çalışmalarında destek gereksinimi duydukları belirtilmektedir (Block ve Obrusnikova, 2007). Lisans eğitimleri sırasında özel gereksinimi olan öğrenciler ile ilgili ders alan ve etkili uygulamalar yaparak mezun olan öğretmen adaylarının ise mesleki yaşamlarında da kaynaştırma felsefesine inanarak, olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir (Tripp ve Rizzo, 2006).

Kaynaştırma eğitimi ile ilgili birinci kademe ve ikinci kademe görev alacak öğretmen adaylarının görüşlerinin değerlendirildiği bu araştırmada, mezun olunan lise türü, okudukları üniversite ve bölüm değişkenlerinin ise kaynaştırmaya yönelik tutumlarını anlamlı olarak farklılaştırmadığı belirlenmiştir. Ancak kaynaştırma ile ilgili ders alma açısından da sınıf öğretmenliği ve ilköğretim ikinci kademe öğretmen adayları arasında ders programları farklılık göstermektedir. Sınıf öğretmenliği adaylarına zorunlu olarak okutulan kaynaştırma dersinin, okul öncesi öğretmenliği ve ikinci kademe öğretmen adaylarına bazı üniversitelerde seçmeli olarak verilmektedir. Bu durumunun kaynaştırmaya yönelik tutumları farklılaştırıp farklılaştırmadığı araştırılmalıdır. Bu çalışmanın araştırma grubu Rize Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Sınıf Öğretmenliği ve İlköğretim Matematik Öğretmenliği Programlarında öğrenim gören 201, 4. sınıf öğrencileri ile sınırlı kalmıştır. Bu nedenle araştırma bulgularının bu sınırlılık dikkate alınarak değerlendirilmesi uygun olacaktır.

Not: Bu çalışma 26-28 Nisan 2012 tarihlerinde Antalya’da 46 Ülkenin katılımıyla düzenlenmiş olan “3rd International Conference on New Trends in Education and Their Implications”da sözlü bildiri olarak sunulmuş olup, “Journal of Research in Education and Teaching” Bilim Kurulu tarafından yayınlanmak üzere seçilmiştir.

KAYNAKÇA

Akçamete, G. ve Kargın, T. (1994). Hizmet içi eğitim programının öğretmenlerin işitme özel gereksinimlilere yönelik tutumlarına etkisi. *Özel Eğitim Dergisi*, 1(4), 13-19.

Ankara Üniversitesi (2012). Ankara üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi 2011-2012 eğitim öğretim bahar yarıyılı lisans ders programları. 03.03.2012 tarihinde http://www.education.ankara.edu.tr/UserFiles/File/2011-2012_bahar_yariyili_lisans_ders_programlari.pdf adresinden alınmıştır.

Atay, M. (1995). *Özürli çocukların normal yaşlıları ile birlikte eğitim aldıkları kaynaştırma programlarına karşı öğretmen tutumları üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Block, M. E., & Obrusnikova, I. (2007). Inclusion in physical education: A review of the literature from 1995-2005. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 24, 103-124.

Cavkaytar, A. (2000). Zihin engellilerin eğitim amaçları, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 115-121.

Combs S., Elliott, S., & Whipple, K. (2010). Elementary physical education teachers’ attitudes towards the inclusion of children with special needs: A qualitative investigation, *International Journal of Special Education*, 25(1), 114-125.

Diken, I.H. ve Sucuoğlu, B. (1999). “Sınıfında zihinsel engelli bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması”. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(3), 26-34.

EC (European Commission, 2011). Progress towards the common european objectives in education and training-indicators and benchmarks. 22.11.2011 tarihinde <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc2881> adresinden alınmıştır.

Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. *Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-77

Hacettepe Üniversitesi (HÜ,2012). Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği anabilim dalı lisans dersleri 03.03.2012 tarihinde <http://www.sinifogretmenligi.hacettepe.edu.tr/> adresinden alınmıştır.

Harvey, M.W., Yssel, N., Bauserman, A.D., & Merbler, J.B. (2010). Preservice teacher preparation for inclusion an exploration of higher education teacher-training institutions. *Remedial and Special Education*, 31(1), 24-33.

Karasar, N. (2005), *Bilimsel araştırma yöntemi* (14.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kargın, T. (2006). Öğretimin uyarlanması. Bulunduğu eser: (Sucuoğlu, B. ve T. Kargın) *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları yaklaşımlar, yöntemler, teknikler* (ss. 165-212). İstanbul: Morpa Yayınları

Kayaoğlu, H. (1999). *Bilgilendirme programının normal sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma ortamındaki işitme engelli çocuklara yönelik tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kayılı, G., Koçyiğit, S., Yıldırım Doğru, S. ve Çiftçi, S. (2010). Kaynaştırma eğitimi dersinin okul öncesi öğretmeni

adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(20), 48-65.

Kırcaali-İftar, G.(1992). Özel eğitimde kaynaştırma. *Eğitim ve Bilim*, 16, 45-50.

Kırcaali-İftar, G.(1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:561.

Kırcaali-İftar, G.(1998). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. Bulunduğu eser (Eripek, S.) *Özel Eğitim* (17-22). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.

Orel, A., Töret, G., ve Zerey, Z. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi, *Özel Eğitim Dergisi*, 5(1),23-33.

Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Eskişehir: Kaan Yayıncılık

Rizzo, T. L., & Vispoel, W. P. (1992). Changing attitudes about teaching students with handicaps. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 9(1), 54-63.

Scoot, S. S., Mc. Guire, J. M., & Shaw, S.F. (2003). Universal design for insruction. *Remedial and Special Education*, 24(6), 369–380.

Sucuoğlu, B. ve Kargin, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: yaklaşımlar, yöntemler, teknikler*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Tripp, A., & Rizzo, T. (2006). Disability labels affect physical educators. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 23, 310-326.

Yılmaz, H. (1995). Normal öğrencilerin devam ettiği sınıflarda öğrenim gören özürlü çocukların sorunları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 208, 16-22.

Yükseköğretim Kurulu (2012). *Yükseköğretim Kurulu öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri. 2006-2007 eğitim fakültesi ders programları*. Ankara: <http://www.yok.gov.tr/content/view/16/52>